

फलं धान्यधनदृष्ट्यादि दृष्ट्यनुरूपः करः कल्प्य इत्यर्थः ॥ १६ ॥ १७ ॥ आत्मनो मूलं राष्ट्रं परेषां मूलं कल्यादि ॥ १८ ॥ ईहालोभः अतिस्वादिर्न बद्धुमक्षं ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ निर्यातं दत्तं इ
हराष्ट्रे ॥ २३ ॥ संश्रिताः साक्षादाश्रिताः उपाश्रिताः व्यवहिताः ॥ २४ ॥ बासमिति आटवीकोदस्युसंधो बासजनस्तं यूयमुपतिष्ठध्वमिति भेदयित्वा मध्यमो घामीणजनो भोक्तव्यस्ततो बद्धुं धनमादद्यादि
यथा यथानसीदेरंस्तथा कुर्यान्महीपतिः ॥ फलं कर्म च संप्रेक्ष्य ततः सर्वं प्रकल्पयेत् ॥ १६ ॥ फलं कर्म च निर्हेतुन कश्चित्संप्रवर्तते ॥ यथाराजाचकर्ता च स्यातां कर्म
णि भागिनौ ॥ १७ ॥ संवेक्ष्य तु तथाराज्ञा प्रणेयाः सततं कराः ॥ नोच्छिद्यादात्मनो मूलं परेषां चापि दृष्ट्या ॥ १८ ॥ ईहाद्वाराणि संरुध्य राजा संप्रीतदर्शनः ॥
प्रद्विषंति परिख्यातं राजानमतिस्वादिनं ॥ १९ ॥ प्रद्विष्टस्य कुतः श्रेयो नाप्रियो लभते फलं ॥ वत्सौ पम्येन दोग्धव्यं राष्ट्रमक्षीणबुद्धिना ॥ १९ ॥ भृतो वत्सो जातब
लः पीडां सहति भारत ॥ न कर्म कुरुते वत्सो भृशं दुग्धो युधिष्ठिर ॥ २१ ॥ राष्ट्रमप्यति दुग्धं हिन कर्म कुरुते महत् ॥ यो राष्ट्रमनुगृह्णाति परिरक्षन् स्वयं नृपः ॥ २२ ॥ संजा
तमुपजीवन्सलभते सुमहत् फलं ॥ आपदर्थं च निर्यातं धनं त्विह विवर्धयेत् ॥ २३ ॥ राष्ट्रं च कोशभूतं स्यात्कोशो वेदमगतस्तथा ॥ पौरजानपदान्सर्वान्संश्रितो पा
श्रितांस्तथा ॥ यथा शक्त्यनुकंपेत सर्वान्स्वल्पधनानपि ॥ २४ ॥ बाह्यं जनं भेदयित्वा भोक्तव्यो मध्यमः सुखं ॥ एवं नास्य प्रकुप्यंति जनाः सुखितदुःखिताः ॥ २५ ॥
प्रागेव तु धनादानमनुभाष्य ततः पुनः ॥ सन्निपत्य स्वविषये भयं राष्ट्रे प्रदर्शयेत् ॥ २६ ॥ इयमापत्समुत्पन्ना परचक्रभयं महत् ॥ अपि चांताय कल्पंते वेणोरिव फ
लागमाः ॥ २७ ॥ अरयो मे समुत्थाय बहुभिर्दस्युभिः सह ॥ इदमात्मवधायै वराष्ट्रमिच्छंति बाधितुं ॥ २८ ॥ अस्यामापदि घोरायां संप्राप्ते दारुणे भये ॥ परित्राणा
य भवतः प्रार्थयिष्ये धनानिवः ॥ २९ ॥ प्रतिदास्ये च भवतां सर्वं चाहं भयक्षये ॥ नारयः प्रतिदास्यंति यद्दरे युर्बलादितः ॥ ३० ॥ कलत्रमादितः कृत्वा सर्वं वो विन
शेदिति ॥ अपि चेत्पुत्रदारा र्थमर्थसंचय इष्यते ॥ ३१ ॥ नंदामिवः प्रभावेण पुत्राणामिव चोदये ॥ यथा शक्त्युपगृह्णामिराष्ट्रस्यापीडया च वः ॥ ३२ ॥ आपत्स्वे
व च वोढव्यं भवद्भिः पुंगवैरिव ॥ न च प्रियतरं कार्यं धनं कस्यांचिदापदि ॥ ३३ ॥

त्यर्थः ॥ २५ ॥ तत्र प्रकारमाह प्रागिति चोरनिपहार्थं कटकबंधः कर्तव्यस्तदर्थं धनमपेक्षितमिति पूर्वमेव आभाष्य सूचनां कृत्वा ततः सन्निपत्य तेषु तेषु ग्रामेषु गत्वा भयं दर्शयेत् ॥ २६ ॥ २७ ॥ आत्मवधायेति प्रजा
सुखसामर्थ्यं व्योत्यते ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ पुंगवैर्बलीवर्दैः न च प्रियमित्यादिसार्थः एवं चालेख्येन सुशिक्षितान्मुक्तांश्च स्वरश्मीन्स्वस्थरश्मिभूतान्पदातीन् अधिकारिणः प्रजासुधनमुद्गृहीतुं अभ्य
वसृजेत्सेरयेत् योगंधनमहणोपायं आधाय प्रजासुप्रयोज्य धनं गृह्णीयादिति शेषः ॥ ३३ ॥